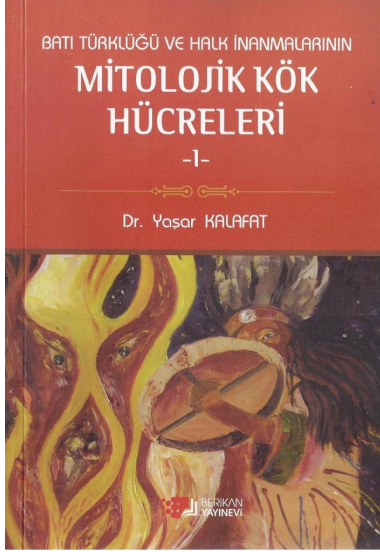

Yaşar Kalafat, **Batı Türklüğü ve Halk İnanmalarının Mitolojik Kök Hücreleri-I**, Berikan Yayınevi, Ankara-2013

Seçkin SARPKAYA*

Eski Türk inançları ve günümüzde yaşayan halk bilgisi ürünlerinin bunlarla ilişkisi hakkında geçmişten günümüze, birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar gerek sözlü kültür ürünlerinde gerekse görsel, işitsel ve maddi kültür ürünlerinde mitolojik kökenlerin açıklanmasını sağlamayı amaçlamıştır. Yine halk inanmaları üzerine yapılan çalışmalarda da diğer çalışmalarda olduğu gibi, geçmişten günümüze veya coğrafi anlamda Türklerin ilk yaşadıkları coğrafyadan Anadolu'ya uzanan izler tespit edilmiştir. Halkbiliminin inceleme alanına giren tüm ürünlerde bu tip tarihi veya coğrafi izleri süren çalışmalar, özellikle halk inanmaları olmak üzere, birçok anlamı unutulmuş unsurun

açıklanması ve kültürel bütünleştiricilik açısından önemlidir.

Türk kültür tarihinin eski ve yeni ürünleri arasındaki ilişki konusu üzerinde çalışan araştırmacılardan Dr. Yaşar Kalafat; mitoloji, halk inançları, halk kültürü ve gelenekler alanında yaptığı yayınları ile tanınmaktadır. Dr. Kalafat'ın yayınladığı yeni çalışması ise; "Batı Türklüğü ve Halk İnanmalarının Mitolojik Kök Hücreleri - I" (s. 200) adını taşımaktadır.

Dr. Kalafat'ın bu yeni çalışması "*Türk Halkbilim Araştırma Strateji Kültür Merkezi Dizisi*" içerisinde "*Berikan Yayınevi*" tarafından yayınlanmıştır. Çalışma; "*Sunuş*" ve "*Söz Başı*" kısımlarından sonra Dr. Yaşar Kalafat'ın farklı zamanlarda yayınlanan makale, bildiri ve söyleşilerinden oluşan sekiz bölümden oluşmaktadır. Kitap; son olarak da "*Kaynaklar*", "*Kaynak Kişiler*" ve "*Dizin*" kısımlarıyla tamamlanmaktadır.

Tanıtımını yaptığımız bu kitabın "*Sunuş*" (ss.5-9) kısmı "Avrupa Asya Birliği Türk Ekonomik-Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi" başkanı Şaban Gülbahar tarafından yazılmıştır. Bu kısımda Türklük, Türk kültürünü tanımanın önemi, Türk kültür alanında çalışmanın gerekliliği ve bu çalışma-

* Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, sarpkaya.seckin@hotmail.com

ların hem kültürel hem de siyasal anlamda ilerleme sağlayan ve birlik beraberlik ile bütünleştiren boyutları üzerinde durulmuştur. Bu kısımda çalışmanın değer ve önemi üzerinde durulmaktadır. “Söz Başı” (ss.9-13) kısmı ise Mustafa Aksoy tarafından yazılmıştır. Bu kısımda çalışmanın amacı, temellendirildiği fikirler ve bu fikirlerin önemi vurgulanmaktadır. Buna göre Dr. Kalafat’ın bu eserdeki amacı; mitlerin Türk halkının zengin bir manevi mirası olduğunu halk inanmalarından hareketle anlatmak ve medeniyetin kökenlerinde mitolojinin olduğunu halk inanmaları vasıtasıyla göstermektir. Mustafa Aksoy bu kısımda Türk mitolojisinin, Türk kültürünün temelleri olduğunu ve Dr. Kalafat’ın da bu fikirlerle çalışmalarına yön verdiğini belirtmektedir. Kitap “Söz Başı” kısmının ardından Dr. Yaşar Kalafat’ın bildiri, makale ve söyleşilerinden oluşan sekiz çalışması ile devam etmektedir.

Kitaptaki ilk makale “Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı” için hazırlanan “Ksenefontov’dan Şamanizm’i Okurken Batı Türklerindeki İzleri” (ss. 13–29) isimli makaledir. Bu makalede Dr. Kalafat, Gavriil Vasilyeviç Ksenefontov’un “Yakut Şamanlığı” adlı eserinden hareketle karşılaştırma yaparak batı Türklüğünde yaşamakta olan benzeri inançlar ile bu eserdeki veriler arasındaki ortaklıkları tespit edip bu inançların köklerini açıklamaya çalışmıştır. Ksenefontov’un alanında otorite kabul edilen bu eserindeki örnekler ile kendi çalışmalarındaki tespitleri karşılaştıran Dr. Kalafat bu inançlar arasındaki paralellikleri geniş bir şekilde tespit ederek konuyla ilgili bütünleştirici açıklamalar yapmıştır.

Kitapta yer alan bir sonraki makale “Kızilderili-Türk Şamanizm’inin Batı Türklüğündeki İzleri” (ss. 29–45)’dir ve bu makale “Sanat ve Kültür Yaşamında Elli Yıl Doç. Dr. Mehmet Yardımcı’ya Armağan” isimli eserde yayınlanmıştır. Bu makalede de Dr. Kalafat, Ahmet Ali Arslan’ın “Kızilderili Türk Şamanizmi” eserinden hareketle karşılaştırmalı bir çalışma yapmıştır. Makalede kitabın kısa bir tanıtımı yapıldıktan sonra Arslan’ın kitabındaki tespitler ile Kalafat’ın batı Türklüğündeki halk inanmaları üzerine yaptığı çalışmalarla ortaklıklar üzerinde durulmuştur.

Kitaptaki üçüncü bölüm “Nikolay Sodoyev’den Altay Bilik’i Okurken Anadolu’daki İzleri” (ss. 45–57) başlıklı çalışmadır. Bu çalışma “Nikolay Şodoyev’in Diliyle Altay Bilik” adlı kitabın tanıtım yazısıdır. Dr. Kalafat bu eser hakkında bilgi verirken bu tanıtımın sadece bir kitap tanıtım yazısı olmayacağını ve daha önceki iki makalede olduğu gibi, Türklüğe bakış açısıyla ilgili bilgi vereceğini belirtmektedir. Kalafat bu kitabın Türk kültürüyle ilgili bir çalışma olarak ne kadar önemli olduğunu vurgularken, kendi çalışmalarında yaptığı tespitler ile ortak noktalar üzerinde de durmuştur.

Bir sonraki bölümde Dr. Kalafat’ın N. F. Katanov’un “Türk Kabileleri Arasında” adlı eserindeki düşüncelerden hareketle hazırladığı, “Katanov’u Okurken Batı Türklerindeki İzleri” (ss. 57–75) başlıklı bir makale yer almaktadır. Makalenin başında kitaptaki bölümler hakkında bilgi veren Dr. Kalafat, devam eden kısımlarda Katanov’un eserinde ele aldığı Türk boyla-

rının başta düğün gelenekleri olmak üzere, Kuzey Türklüğünün çeşitli gelenekleriyle ilgili verdiği bilgiyle Anadolu'daki uygulamaların karşılaştırmasını yapmıştır.

Dr. Kalafat'ın 31 Ekim – 01 Kasım 2012 tarihlerinde arasında Yapı Kredi Yayınları tarafından düzenlenen “Mihaly Hoppal–Avrasya’da Şamanlar” adlı paneldeki “Mihaly Hoppal’ı Okurken Gözlemler ve Batı Türklerindeki İzleri” (ss. 75–103) adlı bildirisi kitabın beşinci bölümünü oluşturmaktadır. Dr. Kalafat bu bildirisinde Yapı Kredi Yayınları tarafından yayınlanan Mihaly Hoppal'ın “Avrasya’da Şamanlar” adlı eseriyle ilgili bilgiler verdikten sonra, bu eserde yer alan şamanizm hakkındaki tespitlerle kendi çalışmalarındaki tespitler arasındaki paralelliklere değinmiştir.

Dr. Kalafat'ın eserinin bir sonraki bölümü “Nadya Yoguşova’yı Dinlerken Batı Türklerindeki İzleri” (ss. 103–117) adını taşımaktadır ve bu bölüm Dr. Kalafat'ın güncellenerek bu kitaba dâhil edilen bir makalesidir. Bu makale ilk olarak Dr. Kalafat'ın “Altaylardan Anadolu’ya Kamizm – Şamanizm” adlı eserinde yer almıştır. Daha sonra bu makale taşıdığı önem bakımından “Altay Kamizmi’nin Anadolu Türk Halk İnançlarında İzleri” başlığı altında “Altaylardan Anadolu’ya İnanç Göçü” adlı eserde yer almıştır. Bu makalede yer alan, Altay Türkleri ile ilgili bilgiler, Altay Türklerinden Özbekistan’da kadastro mühendisliği tahsili yapmış olan bayan Kom Nadya Yuguşeva tarafından 3.Yenigün Kültür Şoleni’nde verilmiştir. Bu bilgilerin Türkiye’deki benzeri inançlarla karşılaştırmalarını yapan Dr. Kalafat, çalışmasında Yuguşeva’nın verdiği bilgiler ile Türkiye’deki inançların kökeni ve Altay Türklerindeki inançlar arasında ortak unsurların neler olduğunu incelemiş ve bu inceleme sonucu elde ettiği tespitlere yer vermiştir.

Tanıtımını yaptığımız kitabın yedinci bölümünde “Yuriy Vasilyev’den Yazdıklarım–Batı Türklüğündeki İzleri” (ss. 117–169) başlıklı makale oluşturmaktadır. Bu çalışma Çukurova Sanat Dergisi’nde “Dolgan–Tofa Türkleri Halk İnançları–Altay Demografisinde Dolgan ve Tofalar” (ss. 1–14) başlığı altında üç bölümlü bir çalışmanın bir bölümü olarak yer almıştır. Çalışma ilk yayınlandığı haliyle Vasilyev’den alınan ve Anadolu sahası gelenekleriyle karşılaştırılarak verilen bilgileri içermektedir ve bu bilgiler belli seviyede güncellenerek bu kitaba dâhil edilmiştir. Çalışmada Dr. Kalafat, Vasilyev’le yaptığı görüşmeden elde ettiği veriler ile Vasilyev’in “Saha Türkleri” isimli eseriyle karşılaştırmalı olarak inanç kökenleriyle ilgili tespitlerde bulunmuştur.

Kitabın son bölümünde, Ankara Üniversitesi DTCF tarafından Ankara’da yapılan “Cumhuriyet ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Uluslararası Sempozyumu” için “Yaşayan Eski Türk İnançları İtibariyle Türk Mitolojisi ve Prof. Dr. Bahaeddin Ögel” ismiyle hazırlanıp sunulan bildirinin “Bahaeddin Ögel–Türk Mitolojisi–Batı Türklüğündeki İzleri” (ss.169–189) adıyla yeniden düzenlenmiş şekli yer almaktadır. Bu bildirinin ilk sayfasında verilen dipnotta bildirinin katılımcılar tarafından özel bir beğeni ile karşılandığı,

fakat çeşitli sebeplerle bildiri kitabında yer almayı aynı isimle başka bir yayında yer aldığı belirtilmektedir. Bu bildiri Dr. Kalafat, Türk kültürü konusunda verdiği emekler ile tanınan Bahaeddin Ögel'in kısa bir biyografisine yer verdikten sonra, Ögel'in mitoloji konulu eserlerinden hareketle Türk mitolojisinin kökenine dair açıklamalar yapmıştır.

Dr.Kalafat'ın tanıtımını yaptığımız kitabı "*Kaynaklar*" (ss. 189-197), "*Kaynak Kişiler*" (ss. 197-199) ve "*Dizin*" (ss 199-200) kısımlarıyla sona ermektedir. Dr. Kalafat'ın farklı zamanlarda yayınlanan veya sunulan çalışmalarının bir araya getirilmesiyle oluşan bu eser, kaynak veya şahıslardan elde edilen verilerden hareketle özellikle Anadolu halk inançlarının mitolojik kökenlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Dr. Kalafat, bu eserinde özellikle Türkiye sahasında yaptığı araştırmalarında elde ettiği verilerin ışığında günümüz Türkiye sahası Türk kültürünün eski Türk inançlarıyla ilişkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu amaçla yapılacak yeni çalışmalar sonucunda elde edilen verilerle bu şekilde karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak farklı coğrafyalarda yaşayan Türk boylarına ait kültür unsurlarının ortak ve Türk boylarını birleştirici yönleri tespit edilebilecektir. Dr. Kalafat'ın bu çalışması da bu amaç ve yöntemle yapılmış bir çalışma olup, daha sonra yapılacak çalışmalara ciddi bir kaynak ve örneklik teşkil edebilecek niteliktedir.